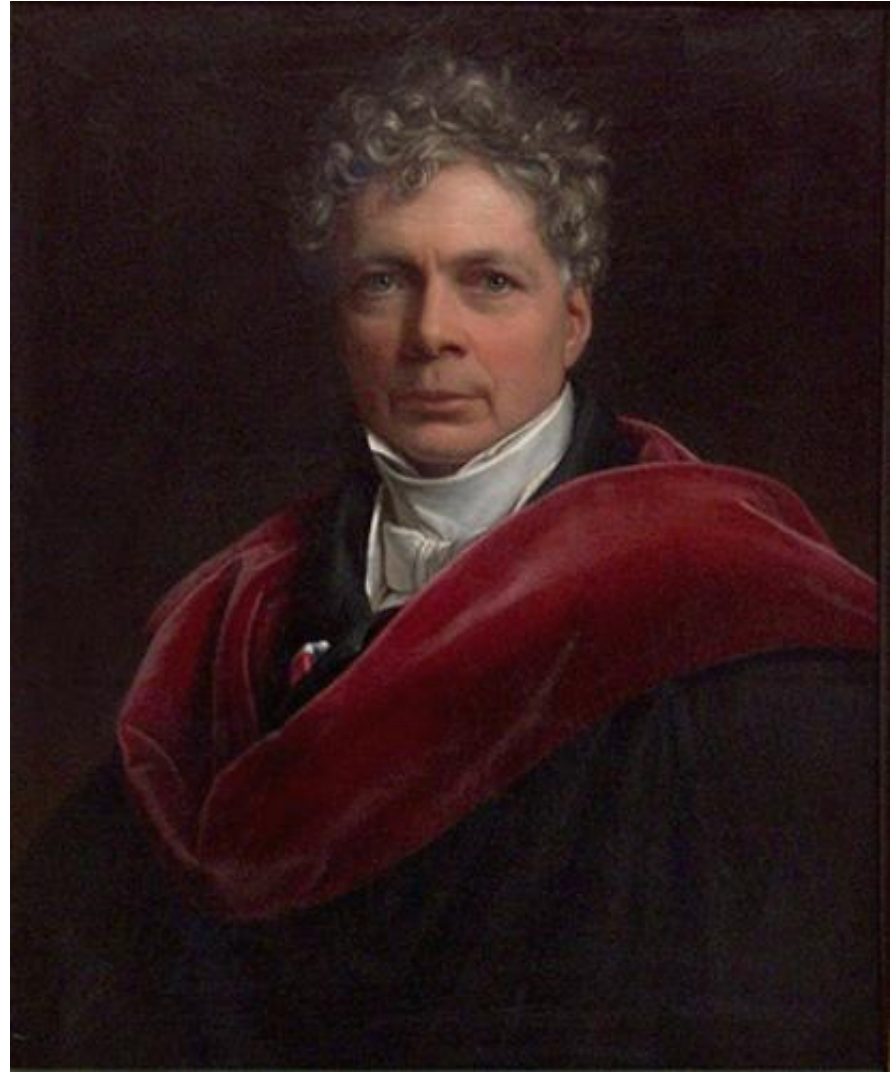

ФРІДРІХ

ВІЛЬГЕЛЬМ

ШЕЛЛІНГ

ВИКОНАЛА РУДА КТЕРИНА

Фрідріх Вільгельм Йозеф фон Шеллінг (27 січня 1775 — 20 серпня 1854) — німецький філософ, *ідеаліст*. Отримав у Тьубінгені вищу духовну освіту, в Лейпцигу вивчав математику і природознавство. Викладав у Єнському, Ерлангенському, Мюнхенському та Берлінському університетах. У філософській еволюції **Шеллінга відсутні чіткі межі між її етапами, які можна назвати як «філософія природи»** (натурфілософія — 90-ті роки XVIII ст.), *трансцендентального ідеалізму* (1800), «філософія тотожності» (перше десятиліття XIX ст.) та «філософія одкровення».

НАТУРФІЛОСОФІЯ

У філософській еволюції Шеллінга **філософія природи** — *найважливіший етап*. Якщо для Фіхте значення природи полягало у тому, що вона протистоїть моральності, а остання перемагає природні властивості суб'єкта, то для Шеллінга, навпаки, **природа — самотійний предмет філософського дослідження**.

Період натурфілософських досліджень Шеллінга збігся з відкриттями Вольфа, Гальвані, Ерстеда, Фарадея та інших дослідників природи фізичних явищ, хімії та фізіології. Шеллінг використовував результати цих наукових досягнень у своєму вченні про природу.

До Шеллінга філософи обмежували себе лише загальним поняттям «природа» як механізму зі своїми законами, властивостями. Шеллінг звернув увагу на необхідність відкриття в природі реально існуючих **«динамічних протилежностей»**. Вчення про динамічні протилежності в природі Шеллінг доповнював вченням про протилежності в пізнанні. Природа, за Шеллінгом, є **становленням духовного початку «інтелігенції»**; якщо в людині духовність усвідомлює себе, то в природі вона — несвідома.

Розглядаючи природу як силову динамічну єдність протилежностей, Шеллінг вважає, що через усю природу проходить протилежність об'єкта і суб'єкта. Прообразом такої протилежності він вважає полярність полюсів магніта: вони одночасно пов'язані між собою і взаємнопротилежні. Це — перше виявлення загального світового закону, який виявляє себе у протилежності позитивного і негативного зарядів у електродинаміці, у протилежному відношенні кислот і лугів. Принцип поділу на протилежності Шеллінг впроваджує для розгляду явищ органічного життя.

ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНИЙ ІДЕАЛІЗМ

Після створення основоположних принципів «філософії природи» Шеллінг дійшов висновку, що його вчення відповідає на питання: яким чином несвідомо духовна природа породжує свідоме, як із об'єктивного виникає суб'єктивне. Однак для ідеалістичної філософії завжди стоїть проблема: як суб'єктивне стає об'єктивним? Спробу дати відповідь на це питання Шеллінг здійснив у «Системі трансцендентального ідеалізму» (1800).

Трансцендентальний ідеалізм виходить з визнання **первинності суб'єктивного «Я»** стосовно **об'єктивного**. Безпосереднім предметом вивчення трансцендентальної філософії проголошується суб'єктивне, його внутрішні акти, засобом його розгляду — «інтелектуальна інтуїція». На думку Шеллінга, традиційне повсякденне логічне мислення має форму лише розсуду, дає знання нижче порівняно з пізнанням, яке здійснює розум. Розсуд, логічне мислення стоять під владою **закону суперечності**. Розум же не підкоряється формальному закону суперечності (закон, згідно з яким у судженнях забороняється мати взаємозаперечні судження). Розум не підвладний забороні суперечності, він безпосередньо вбачає за суперечностями єдність протилежностей.

Форми пізнання розумом не збігаються з **розсудливістю**. Вони не є умовиводами та доказами. Ці форми є безпосереднім **уявленням, сприйняттям інтелектуальної інтуїції**. Суб'єктом такого пізнання може бути тільки філософський або **художній розум, геній**, а не повсякденна розсудливість. Тим більше, що мова, якою розсуд висловлює свої умовиводи, заважає інтелектуальному сприйняттю, бо складається зі сталих форм, відбитків розумових процесів.

У розробці поняття ступенів розвитку свідомості Шеллінг близький до **«науковчення»** Фіхте: свідомість починає з **почуттів**, потім підіймається до рівня інтелігенції, досягає межі рефлексії, остаточно завершується актом волевиявлення, з якого починається практичне **«Я»**. На першій стадії «Я» споглядає себе як обмежене з боку «не— Я». На другій стадії до зовнішнього споглядання приєднується внутрішнє, самовідчуття при цьому домінує. Досягнувши розуміння власної спонтанності, самовизначеності, свідомість починає пізнавати себе та свої властивості як **підвладні необхідності і як вільні**.

ФІЛОСОФІЯ ТОТОЖНОСТІ

Центральною ідеєю Шеллінга, яка уможливила йому побудувати систему «філософії природи» і систему «трансцендентального ідеалізму», є ідея **«абсолютного розуму, в якому суб'єктивне і об'єктивне — неподільні»**. З погляду Шеллінга, «абсолютним може бути лише самопізнання безумовної тотожності». Використовуючи вчення Фіхте про те, що межа між протилежностями завжди є їх певним поєднанням, що така межа взагалі можлива тільки тому, що протилежності у чомусь тотожні, Шеллінг шукає основу абсолютної тотожності усього існуючого, яке має ім'я **«Буття»**.

Якщо протилежності самі по собі виявляються абсолютно протилежними, вони не будуть мати між собою нічого спільного, що свідчить — вони взагалі **не є протилежностями**, бо коли одна з тез проголошується, то інша не може взагалі виявляти себе, тому що вона байдужа до першої.

Зустрічаються протилежності між собою лише остільки, оскільки між ними покладено межу, яка не покладена жодною з протилежностей, а покладена окремо від них. Таким чином, межа є не що інше, як **дещо спільне обом протилежностям**. Так, коли ми починаємо протиставляти злих і добрих людей, ми вже їх об'єднали за ознакою — люди. Там, де ми протиставляємо: більше — менше, близько — далеко, пусте — повне тощо, ми їх попередньо об'єднали поняттям **«простір»**.

Таким чином, усе, що виявляє себе як протилежності, обов'язково повинно мати **спільність**, бути ототожнене у чомусь, інакше ми протилежність взагалі не помітимо. Однак якщо ми бачимо протилежності, то ми бачимо і їх тотожність. Чому тоді так складно вирішується проблема пізнання тотожностей протилежностей? Шеллінг вважає, що тотожності ми сприймаємо тільки **інтуїтивно**, хоча постійно використовуємо їх і в практичному, і в теоретичному житті.

Те, що в Абсолюті **тотожне, вічне і бездоганне**, у світі речей, навпаки, — **поділене, множинне, неосяжне, змінюється у часі, уявляється як процес**. Розвиток Абсолюту, за Шеллінгом, має цілепокладаючу форму. Крайні ступені його на одному полюсі дають матерію, а на протилежному — ідею, істину пізнання. Саморозподіл Абсолюту, єдиного тотожного самому собі початку, має своєю метою самопізнання єдиного, своє власне самоусвідомлення Абсолюту. Адже Абсолют не може вдовольнитися лише несвідомою інтуїцією самого себе. Самосвідомість абсолютного розуму (Бог) **неможлива без існування людини як протилежності**, яка має здатність до самозміни, саморозвитку, до поступового переходу від інтелектуальної інтуїції до самосвідомості.

ФІЛОСОФІЯ ОДКРОВЕННЯ

Приблизно в 1815 Шеллінг почав розробку **«філософії міфології та одкровення»**, або **«позитивної філософії»**. У своїх працях «Філософія міфології», «Філософія одкровення», «Історія новітньої філософії» він виступив з критикою **раціоналістичної філософії** за те, що вона відповідає лише на питання «як?», а не «що?», звинувачує її у відсутності уваги до принципу, який уможлиблює усвідомити суть «речей». З його погляду, раціоналізм визнає виникнення одиничного із загальних сутностей, не вміючи пояснити відношення між собою цих сутностей, не вміючи пояснити, як з останніх виникають реальні одиничні речі.

Філософія одкровення та міфології, за Шеллінгом, розглядається у вигляді **системи «теософії»**, не обмеженої християнською доктриною. Адже одкровення існує у всіх формах релігійності, а дохристиянська міфологія мала своєрідне історичне місце, за змістом збігалася з істинними релігійними принципами. Міфи не потребують тлумачення, вони **мають власний зміст**, який прозирає існуючу тотожність Абсолюту. Тому «позитивна філософія», поділена на «філософію міфу» та «філософію одкровення», об'єднує знання та віру. Віра, за Шеллінгом, це єдиний шлях до усвідомлення Абсолютної тотожності буття.

Бог, за Шеллінгом, це — **передусім особистість**. Різниця між Богом і людиною у тому, що Бог як особистість абсолютно вільний і нескінченний, а людина обмежена. У лекціях «Про метод академічного вивчення» (1803) Шеллінг обґрунтовує історико-критичний метод вивчення Біблії. В останні роки своєї наукової діяльності він заперечує даний метод як **помилковий абсолютизм раціоналізму**.